

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс за академичната длъжност ПРОФЕСОР, обявен въз основа на ЗАПОВЕД № 115 от 18.01. 2018 г. на ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград; на основание на чл. 4, ал. 2 от ЗРАСРБ и решение на ФС на Филологическия факултет /Протокол № 1 /16.01. 2018 г./ и във връзка с обявен конкурс в „Държавен вестник“, бр. 81/ 10.10. 2017 г. за професор по професионално направление 2.1. Филология/ Общо и сравнително езикознание (Морфосинтаксис на английския език)

Рецензент: проф. дфн Стефка Вълкова Петрова, СУ “Св. Климент Охридски”

Кандидат: доц. д-р Елисавета Владимирова Бояджиева, ЮЗУ “Неофит Рилски”, Благоевград.

I. Кратки биографични данни за кандидата

Доц. д-р Е. Бояджиева е родена на 29.07.1956 г. Завършила е СУ “Св. Кл. Охридски”, факултет по Славянски филологии, специалност Чешки език, втора специалност Английски език. Защитила докторантска дисертация за определителните наречия в чешки и български език през 1990 г. в Института за български език и получила образователната и научна степен ‘доктор’. В ЮЗУ “Н. Рилски” работи от 1996 г.

II. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата.

За обявения конкурс доц. д-р Е. Бояджиева представя две монографии, 30 научни статии в страната, 13 научни статии в чужбина, 8 участия с доклади в научни форуми в България и 14 доклада в чужбина. Съставител и автор е на две помагала, рецензент и съавтор на едно и рецензент на 11 монографии и учебни помагала. Като количество това е достатъчно за избиране у утвърждаване на даден кандидат за професор.

1. Монографии

a) *The Verb in Standard Modern English (in comparison with Bulgarian)*. Благоевград, 2013 г., 495 с.

Монографията е задълбочено и детайлно проследяване на нормативния (стандартния) английски език по отношение на глагола и глаголните съчетания. Интересът е насочен към реалната, а не върху правилната употреба на глаголните форми, т.е. не се коментират допусканите грешки от гледна точка на правилност/неправилност. В първа глава – Глаголът в езикознанието – авторката маркира глаголните категории – време, вид, залог, наклонение, модалност и някои специфики на глагола във философски и логичен план, които се явяват по-нататък като заглавия на десетте глави на книгата. Сами по себе си тези категории са сложни и всяка една и част от нея може да бъде (и е била) тема на много и различни наблюдения и изследвания, между които и дисертационни. Целта на Е. Бояджиева според нея е друга – да разгледа английския глагол в съпоставка с български език и да очертае перспективи за бъдещи изследвания, базирани на разликите между двата езика (а защо не и на приликите, защото между английски и български съществуват не само разлики, но и прилики). Всяка глава завършва с кратки сведения и лични наблюдения и тълкувания за българския език.

Във втора глава се прави преглед на типовете глаголи в съвременния английски, като се очертава функционалната и семантичната класификация и типовете глаголи според броя на аргументите. Описанието на английския глагол завършва с класификация на неправилните глаголи и с глаголните форми – определени и неопределени, инфинитив и причастия. Следва кратко описание на българския глагол (от 88 до 106 с.), направено по академичната граматика (ГСБКЕ, т. 2).

Трета глава ни отвежда към формалния подход при композиране на сложни предикати. Стъпила на формалния синтаксис, Бояджиева означава петте форми на глагола съответно **V** (определен глагол), **Vs** – s-форми (3 л. ед.ч. сег. вр.), **Ved** – ed-форми (минало време), **Ving** – ing-форми (продължителни времена), **Ven** – en-форми (причастни ф-и). Посочени са отклоненията от тези форми при първичните спомагателни глаголи (*by, have, do*) и модалните спомагателни (*can, could, will, would* etc.). Разглеждайки групата **VP**, Бояджиева формулира две правила: (1) всеки ляворазположен глагол лицензира формата на всеки непосредствено дясноразположен глагол; (2) първият глагол е единствената променлива в максималната екстензия на сложния глаголен предикат, останалите образуват константа. Това довежда до преформулиране на традиционни виждания и термини, напр. за термина *инверсия* в случая предлага термин *фронтиране на оператора* като специфичен вид движение на първия глаголен елемент. Тъкмо тук виждам един от приносите на доц. Бояджиева.

Трета глава е посветена на глаголните времена в английски и съпоставка на българските с английски. Представени са еквивалентните преводи с кратки обяснения, т.е. най-типичните случаи. На стр. 242-243 са представени таблици на съответствията на английските глаголни времена с българските (табл. 2) и обратно – на българските с английските (табл. 3), което също оценявам като принос.

Тук искам да не се съглася с авторката за деепричастието, че е съществително. То е един от примерите за категории със смесено, синкретично значение, но според мен преобладаваща част от лексико-граматичното му съдържание е глаголност и не

номинативност. А употребата му се покрива донякъде с наречието, а не с името.

Респектираща е библиографията, представена след всяка глава, което говори за много добрата научна осведоменост на кандидатката.

б) The Science of Language (A Handbook in General Linguistics)
Благоевград, 2015, 216 с.

Една чисто теоретична книга с амбициозна цел да обхване множество от въпросите относно науката за езика и да очертае тенденциите в теоретичното описание на човешкия език като естествен биологичен феномен. Авторката следва традициите за общото и сравнително езикознание като класическа дисциплина, спирайки се на въпроси като история на езикознанието, дялове на езикознанието, типологична и генеалогична класификация на езиците, съответно фонетика и фонология, морфология и синтаксис и др. Разгледани са както схващания и теории от историята на лингвистиката, така и най-новите (до края на 2014 г.) и нетипичните за такъв вид описание теми като филология и лингвистика, същност и основни характеристики на човешкия език, текстова лингвистика и анализ на дискурса, принципи на езикоусвояването от психо- и невролингвистична перспектива и др. Спира се и на усвояването на чужд език, за което има и дългогодишни лични наблюдения като преподавател по английски език. Изследването е базирано върху огромен библиографски материал – цитирани са 284 статии и монографии и 55 интер-източника. Обяснени са и редица нови термини. Книгата е много полезна като практическо помагало за студентите със специалност английски език.

2. Научни статии

Тематиката на научните статии е класифицирана от самата Бояджиева в шест направления, но може да се каже, че е по-широкообхватна. По-голямата част са във връзка със съдържанието на двете монографии. В това отношение е интересно становището ѝ за философската категория *време* (time) и граматичната категория *време* (tense), свързани и с категорията *дейксис* (I/13). В статиите и докладите разглежда различни въпроси, свързани със: групата NP (родителен падеж) в славянските езици (I/29), лингвистиката като човешка наука (I/14) традициите и иновациите в университетските специалности с основен език английски език (I/8), човешкият език (I/17), измененията в езика и социалната практика (II/13), съвременни тенденции в обучението и националната култура (II/7), английският език и лингвистика при говорещи нероден английски (II/11), теории за културата (II/3), обучението като културна парадигма (II/5) и др. Вниманието ѝ привлича и езиковата ситуация в Канада (I/19, 24), заемките в съвременния български език (I/26), езиковите табути (I/12) и др. Интересен е погледът ѝ към Ал. Теодоров Балан и идеята му за съществуването на абстрактни дълбоки падежи (I/25). Редица от тези теми са новаторски (напр. разглеждането на езика с културата, свързването на членуването с дейксиса). Хареса ми начинът на разглеждане образа на Хитър Петър (I/1).

Ще се спра само на тези въпроси, които аз също съм проучвала и имам различно мнение от нейното или от сега съществуващото. Такъв въпрос, на който съм отделила много време, е въпросът за пълния/краткия определителен член. Като се солидаризирам с Вълчев и Бояджиева за изкуствения характер на правилото за употребата им (1/7, 9, 18), смятам и (надявам се)

доказвам, че изконният, първоначалният определителен член за м.р. ед.ч. е така нареченият *пълен член* и той трябва да бъде кодифициран като норматив. Основание за такова мнение ми дава: произходът на определителния член (от старите показателни местоимения ТЪ, ТА, ТО, ТЕ); първоначалната му употреба (в първите граматики е посочен той); единството на категорията (морфемата Т е изразител на грамемата определеност). А краткият член измества категория ‘определеност’ от същ. от м.р. ед.ч. и я отнася съвсем другаде – А/Я е маркер за грамемата ж.р., ед.ч. Статията на И. Василева и Е. Бояджиева, поместена в сп. “Език и литература”, 2015, кн. 3-4, (липсваща в представените материали), написана предизвикателно само с кратък член, макар да не създава (сега) проблем при четене и разбиране, допуска разколебаване и разсейване на типичните маркери за определени грамеми. Изказваното мнение да се позволи свободна (дублетна) форма ще доведе до още по-голямо объркване и разнобой в писмената реч на българите. Съзнателно премълчавам устната реч, защото там влияние оказват други фактори и не може да бъде сериозен аргумент, че се използва по-често кратък член, за да се препоръчва именно той.

Другият въпрос, третиран от Е. Бояджиева относно българския език, е въпросът за *кой/кого* (I/4). Тук влизат всички *кой*-местоимения – *кой, някой, никой, всякой/всеки* и пр. Съгласна съм с Бояджиева, че се касае не за кодификационна грешка, а за норма, която се задържа вече дълго време, макар да е излязла от употреба в писмената практика. В случая трябва да се допусне вариативност.

Положително оценявам работите, посветени на проблемите на езиково обучение по английски език и въобще на чуждоезиковото обучение.

Приносите виждам в следните моменти:

* постигната е целта – направено е задълбочено изследване на английския глагол, което може да служи и за бъдещи изследвания;

* приложен е методът на формалния синтаксис по отношение на глагола в английски език, чрез което са получени и доказани нови факти, а именно:

- формулирани са две правила в глаголната група в словоредно отношение;
- формулирани са правила за разграничаване на транзитивните глаголи от двувалентните предикати;
- направено е ново тълкуване на средните глаголи (middle verbs);

* езикът е разгледан като културен продукт – един нов интердисциплинарен поглед с използване на трите основни параметъра на Хофседе (II/4);

* дадено е ново обяснение на мотивацията при обучението по английски език в България и на чуждоезиковото обучение въобще;

* уточнени са някои термини в икономически текстове (I/22), по отношение на формалния синтаксис е предложен нов термин), коментирани са термини по отношение на българския език (I/4);

*подкрепено е становището за лингвистиката като естествена наука, а езикът – като биологично предопределен (I/14) и др.

Като имам предвид гореизброените и неизброените приноси и многобройните цитирания у нас и в чужбина на публикациите на доц. д-р Е. Бояджиева, препоръчвам напълно убедена на уважаемото научно жури да присъди на кандидатката академичната длъжност ‘професор’.

Рецензент:

/проф. дфн Стефка Петрова/